

Наша дума, наша пісня не вмере, не загине...

205-річчя з дня народження Тараса Шевченка в Братиславі відзначили літературно-музичним вечором

З нагоди 205-ої річниці з дня народження Тараса Григоровича Шевченка Музично-драматичний ансамбль Тараса Шевченка (МДАТШ) у Братиславі в співпраці з Посольством України в СР організував 16 березня ц.р. святковий літературно-музичний вечір.

За присутності Надзвичайного та Повноважного посла України в Словацькій Республіці Юрія Мушки, працівників української дипломатії, голови Словацько-українського товариства Антона Новака, української громади та прихильників ансамблю програма розпочалась коротким відео-

росли зачитала голова ансамблю Ева Лабанц.

Але так, як є безліч пісень на слова Шевченка, є і багато пісень та віршів про Шевченка.

З творчості Ліни Костенко прозвучав вірш *Повернення Шевченка*, ансамбль заспівав пісню про Шевченка *На високій дуже кручі*.

Неймовірно зворушливим моментом вечора було нагадання 5-ої річниці кривавих подій Євромайдану – розстріл Небесної Сотні. В її честь та в честь всіх загиблих воїнів на сході України прозвучав дует Мартіна Мікуша та Александри Мікуш *Плине ка-*

Така назва літературно-художнього вечора, який відбувся 14 березня ц.р. в Словацько-українському культурному та інформаційному центрі в Пряшеві з нагоди Міжнародного жіночого дня. Вечір був присвячений жінці. Жінці, яка, як природа навесні, стає джерелом життя, народження наслідника роду. Жінка, яка розкриває перед нами палітру невпізнаного життя, «в її очах вогонь живе», «вона – це символ протидії».

«Живем у занадто провінціалній країні, де кожна нагода годиться для того, щоб оскаржитись, але поряд з цим, ніхто не висукає руку і не зробить нічого для того, щоб усе знову діяло», – говорить письменниця Елена Ферранте у книзі «Історія одного прізвища».

І наперекір намаганням українофобів ідея українства у нас живе і буде жити. Про це нас красномовно переконали любителі українського слова Ліна ГВАТЬ з Ряшева Бардіївського округу, Анна ВАНЬКО з Грабівчика Свидницького округу, Людмила РАЖИНА зі Свидника (за активної підтримки Віктора ГАЩАКА та Сергія КОВАЧА, працівників національно-етнічних передач Словацького радіо з Кошиць), які сплели чарівний віночок у літературно-музичній композиції з поезії велетня української літератури, мученика Василя Стуса, на славу жінці, що народжує нове життя і спроваджує його у світ, щоб його удосконалювати.

Василь СТУС – поет, перекладач, літературознавець. Народився 6 січня 1938 року в селі Рахнівка Гайсинського району Вінницької області України. Закінчив філологічний факультет Донецького педагогічного інституту. Вчителював, був науковим працівником, член Гельсінської групи, боровся за свій народ, за українську мову, над якою знущалися від часів царизму аж до сьогоднішніх днів,

▲ На фото (зліва): Івета Космач, Анна Ванько, Ліна Гват, Людмила Ражина, Яна Адамишин.

«Бути жінкою»

бунтувався, за що його кілька разів арештували, а згодом вислали у заслання. Писав й у тюрмі. Але його твори сплювали. Однак, як згадують його однодумці, вірші поета

поета перепоховали у Києві на Байковому кладовищі.

Переповнений зал Центру культури з незвичайним подивом і захопленням прислуховувався до незабутніх слів Василя Стуса про жінку, які декламували Людмила Ражина, Ліна Гват та Анна Ванько. Вірші «В її очах немає дна», «Колись», «Серце жінки», «Моя наречена», «Кохай», «Не така як усі», «Між нами», «Вона не чекає свят», «Ти не зупиниш її за гроші», «Бути жінкою» та інші переплітались з українськими піснями у виконанні Ліни Гват та співачок Івети Космач та Яни Адамишин з Ряшева.

Відкрив і заключне слово виголосив виконуючий обов'язки голови Центральної Ради Союзу русинів-українців СР Павло Богдан, який висловив щире подяку всім виступаючим за чудово проведені хвили з нагоди Міжнародного жіночого дня.

Глибокий уклін Вам, жінки, за прекрасний вечір. Ви з'єднали наші серця в єдине ціле, показали красу українського слова, непокірну українську душу, яка однакова на теренах Полтавщини і Пряшівщини. Бо

«Між нами мости і міста,
Між нами багато думок,
Між нами багато людей,
Між нами багато річок»...

Незабутній вечір. Свято жінки, свято слова, свято нації, свято Весни і Книги. Присутні зі задоволенням розходилися, але й дискутували. Голова Регіональної ради Союзу русинів-українців у Пряшеві Андрій Яцканин на закінчення передав кожній присутній в залі жінці квітку – як символ любові й вічності.

Юрій ДАЦКО.

фільмом, в якому були показані найважливіші дати з біографії Шевченка. Коментарій до фільму записав Юрій Генчанський.

Доказом того, що на світі нема українця, який не знав би хоч один віршик Тараса, був виступ учнів Недільної української школи в Братиславі під керівництвом Марії Рибак. Чудовий виступ дітей з декламаціями, співом та таночком, який підготували Марія Рибак, Марія Ткаченко, Оксана Матковська та Александра Мікушова, є надією, що, сказано словами самого Шевченка –

Наша дума, наша пісня не вмере, не загине...

В складі програми дуже вдало лунали пісні у виконанні ансамблю та сольні пісні на слова Тараса Шевченка *Садок вишневий коло хати*, *Думи мої*, *У перетину ходила*, *Не женися на багатій*, *Утоптала стежечку через яр*, *Бандуристе*, *орле сизий...*

Поодинокі сольні пісні виконували – одна з найважливіших оперних співачок Ева Шушкова, член опери Словацького національного театру (СНТ) Дмитро Дубровський, член Словацького філармонічного хору, гостюючий соліст СНТ Мартін Мікуш та солістка Музично-драматичного ансамблю Т. Шевченка Александра Мікуш. Рівень виконань підсилив професійний супровід Бранка Ладіча – рояль та Раймунда Каконі – акордеон.

Крім пісень, звучали і вірші Шевченка – *Ми вкупці колись*

ча по тисині, під виступ яких вся публіка стояла.

На цей рік випала і 110 річниця від смерті українського культурно-освітнього діяча, письменника та композитора Миколи Аркаса, якого найважливішим твором є опера *Катерина* за поемою Тараса Шевченка. Честь обидвом авторам було віддано уривком з поеми *Катерина*, який зачитала Марта Каконі під відео з фільму *Казка про Катерину* Київського національного університету театру та наступною демонстрацією з першого акту опери *Катерина* Миколи Аркаса – арією Андрія та дуєтом Андрія і Катерини у виконанні солістки МДАТШ Златици Сабо та заслуженого працівника мистецтв України Василя Грицака, яких на роялі супроводила професіонал Оксана Звінек – Грицак.

Поодинокі виступи були переткані вступним словом, яке зачитували Марта Каконі та Михайло Калиняк, а також протягом програми в відео була продемонстрована художня творчість Шевченка та пам'ятників Шевченка в Україні та в світі.

За відгукками глядачів після концерту, емотивний та майже професійно підготований вечір було закінчено *Заповітом* у виконанні ансамблю, хормейстером та диригентом якого є Ладіслав Саболчак.

Сценарій та режію концерту підготувала Марта Каконі. М.К.

Центральні акції Союзу русинів-українців СР у першому півріччі 2019 року

29 конкурсний огляд з художнього читання жінок «Струни серця Ірини Невицької»

13. 04. 2019
БАРДІЇВ

58 Фестиваль драми і художнього слова ім. Олександра Духновича

20. – 21. 05. 2019
ПРЯШІВ

54 Фестиваль фольклору русинів-українців Словаччини

01. – 02. 06. 2019
КАМЙОНКА

65 Свято культури русинів-українців Словаччини

14. – 16. 06. 2019
СВИДНИК

На фонд газети «Нове життя»

Редакція «Нового життя» вдячна за моральну і матеріальну підтримку читачів і прихильників газети. Пожертви на газету і діяльність Союзу русинів-українців СР можна надсилати на такий рахунок:

VÚB Prešov, číslo účtu: SK95 0200 0000 0000 0223 4572
Редакція.

«Lublin» про нас

Ще у жовтні минулого року завітали у Пряшів польські письменники – Збігнев Фрончек та Войцех Пестка разом з головою Фондації «Вілла Полонія» Яном Сенком. У Центрі української культури відбулась цікава «Зустріч – Spotkanie».

▲ Збігнев Фрончек (зліва) не лише талановитий письменник, публіцист, але і чудовий розповідч. Він завжди приємно здивує і свого колегу Войцеха Пестка розповіддю нових і нових історій.

Нещодавно до нас дійшов журнал «Lublin. Kultura i społeczeństwo» (листопад-грудень/2018). Повернувшись у рідний Люблін, головний редактор журналу написав репортаж «Podróż do Jaskana».

Автор розказує про хід цієї зустрічі, про її літературні аспекти, навіть надрукував копію статті з газети «Нове життя» (№ 22/2018), де йде мова про їхнє перебування у Пряшеві.

Під час прогулянки містом польські гості постійно вишукували якийсь зв'язок Пряшева з Польщею. Збігнев Фрончек таки знайшов, у репортажі пише: «Пряшів – місто, яке пов'язане з історією

Польщі. На пряшівській бруківці барські конфедерати 13 жовтня 1770 р. виголосили дестронізацію короля Станіслава Августа Понятовського». І тут він подає слова акту дестронізації, які вперше прозвучали у Пряшеві.

Нагадаємо, що акт конфедерації проголошено 29 лютого 1768 р. в костелі міста Бар на Поділлі (тепер Вінницька область України). Учасники згаданої конфедерації виступили проти втручання Росії у внутрішні справи Польщі, у її реформи внутрішнього устрою. Домагалися збереження прав і привілеїв шляхти. Король Станіслав Август Понятовський під тиском російського уряду підписав трактат про зрівняння політичних прав католиків з некатоліками. Боротьба конфедератів тривала від 1768 до 1772 року.

Погода у дні, коли завітали до нас польські гості, не була найкращою. По долинах перевалювався густий туман, холод залізав за шкіру, дрібна мжичка сипалася з неба. Саме в таку погоду надумав Збігнев Фрончек піднятися ще й на Капушанський замок, мовляв,

там також зупинялись барські конфедерати. Більше того, залишили там скарб. Завзятий З. Фрончек піднявся до руйн замку, правда, скарб не знайшов, але певна сатисфакція

залишилась у нього. Хочеться йому ще нагадати: існує твердження, що барські конфедерати побували на Зборівському замку (біля Бардієва) та на Любовнянському замку. Збігнев, приїжджай ще за скарбами барських конфедератів, може, вони саме у цих місцевостях. Поїздка закінчилась, репортаж написано. Залишилось дуже приємне передчуття. Виявляється, що літературні зв'язки між українськими письменниками Пряшівщини і Любліном набувають дедалі конкретнішої подоби.

(яф)

▲ Крім запрошення у Люблін, ще й така інтригуюча листівка старого Любліна.

Перлина, скрита в горах Наші найменші села (13)

ОЛЬШИНКІВ (ВІЛЬШИНКІВ) – OLŠINKOV (окр. Меджилабірці)

Olsinka (1567), Olszinko (1773), Olsinkow (1808), Olysinko (1863), Olšinkov (1920).

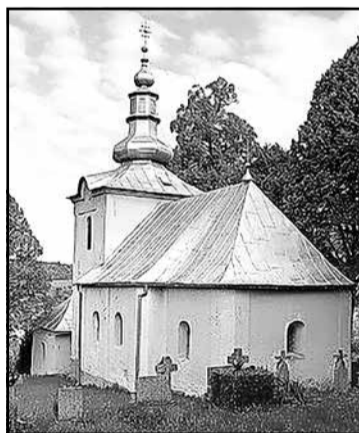
Стат.: 1869 – 240 жит., 1881 – 253, 1890 – 279, 1900 – 272, 1910 – 267, 1921 – 41 буд., 225 жит., з т. 19 числ., 194 рус., 9 євр., 3 ром., 198 гр.-кат., 15 р.-кат., 9 ізр., 1930 – 293, з т. 32 слов., 253 рос., 11 рим.-кат. – 11, 85 гр.-кат., 183 прав., 1940 – 305, 1948 – 277, 1950 – 230, з т. 25 слов., 68 укр., 6 рос., 1961 – 216, 1970 – 167, 1980 – 100, 1991 – 55 жит., з т. 8 слов., 21 укр., 26 рус., 44 правосл., 2 гр.-кат., 2 р.-кат., 6 невст., 2001 – 41 жит., 7 слов., 16 рус., 16 укр., 2 рим.-кат., 2 гр.-кат., 36 прав. В 2011 р. село мало 35 жителів, з т. 30 прав., 2 гр.-кат., 3 без віросповідання. Безперспективність села можна прослідкувати за віком жителів в 2011 р.: від 0 до 4 – 1, від 5 до

20 – 4, від 21 до 39 – 4, від 40 до 59 – 5, від 60 до 70 – 8, від 70 до 80 – 7, над 80 – 6. В 2017 р. в селі проживало вже лише 25 жителів.

Площа хотара 765 га.

Вперше згадується у документі сімейного спору між Юрієм та Антоном Другетами 1543 р. Належало Гуменському панству, від XVIII ст. – сім'ям Сірмаї та Дернатам. У 1556 р. це не оподатковане. У 1715 село мало 12 заселених і 10 незаселених будинків, у 1787 р. – 49 буд., 293 жит., 1828 – 36 буд., 291 жит. В урядовому лексиконі Угорщини 1773 р. село наведене як чисто руське. В 1806 р. село зазначене як греко-католицьке з руською мовою проповіді. Тоді в Ольшинкові було 200 гр.-кат. віруючих. В 1828 р. село мало 36 будинків і 291 жителя, в 1869 р. – 240 жителів. Селяни займалися хліборобством, годівлею худоби, працювали у лісах.

У 40-х рр. XIX ст. село майже вигоріло, тоді тут мав маєтки з е м л е в л а с н и к К. Шкода. У 1846-47 рр. від голоду і холери померло 36 людей. У 1914 р. в австро-угорську армію мобілізовано 34 чоловік, 8 з них загинуло на фронті, 5 тяжко поранено. Село попало у фронтową лінію, зго-

▲ Місцева православна церква.

ріло кілька будинків. У 1928-40-х рр. у ступах вививали олію з насіння льону, соняшника, букового горіха. Декотрі джерела наводять, що в нижній частині села Муриська і в сучасних Штецьових загородах палили спирт. Тут при розкопках були знайдені монети XVI ст. Восени 1944 р. село 12 тижнів находилося у фронтівній зоні, було зруйновано кілька будинків. В 1947 р. 6 осіб (одна родина) переселилася в Україну в рамках оптації. У 1950 р. засновано сільськогосподарську артіль – ЄСГА, запроваджено електрику. Дерев'яна школа побудована у пол. XIX ст., кам'яна – в 1911 р. Церква Різдва Діви Марії у бароко-класицистичному стилі збудована 1776 р., реконструйована 1891 р.

Підготував Мирослав ІЛЮК.

Наша перша зустріч з Габрієлою Шутяк припадає на початок 70-х років минулого століття, коли я відвідав її в лабораторії і здивував, що учень початкової школи хоче використовувати електронну мікроскопію для якогось вивчення ультраструктури гомоцитів і слинних залоз деяких модельних видів комах (*Tenebrio molitor*, *Galleria mellonella* і особливо *Drosophila melanogaster*). RNDr. Габрієла Шутяк, DrSc. в той час працювала на відділі паразитології та фармакології антипаразитики Інституту експериментальної фармакології Словацької академії наук (SAn) у Братиславі. Це було одне з небагатьох робочих місць у

дом працювала в Інституті біології SAn, а потім у відділі екологічної фізіології Інституту ландшафтної біології SAn. Протягом 70-х років вона інтенсивно присвятила себе дослідженню природних спалахів зараження і можливостям створення здорового природного середовища, особливо з огляду на хижих кліщів, комарів та інших жалящих комах, які переносять серйозні захворювання. У 1977 р. вона описала новий мікроорганізм, *Rickettsiella phytoseiuli*, виділений з кліщів *Phytoseiulus persimilis*, що знайшло масове сільськогосподарське використання в біологічній боротьбі в тепличному господарстві. Перейшовши до Інститу-

Життя присвятила науці (3 нагоди життєвого ювілею Габрієли Шутяк)

Словаччини, де в той час не тільки використовувалась трансмісійна електронна мікроскопія (ТЕМ) в біологічних дослідженнях, але особливо д-р Г. Шутяк виявила готовність присвятити увагу такому шмаркачу. Хоча наша співпраця починалася повільно, вона нікуди не втекла і поступово праця поглиблювалася в пліні років. Проте час, необхідний для того, щоб присвятити себе молодому адепту, проявився згодом у результатах, які примножились завдяки наполегливій роботі. Хоча з 1980 р. Г. Шутяк змінила роботу і перейшла до Інституту експериментальної фітопатології та ентомології SAn в Іванці при Дунаї, наше співробітництво ставало все більш глибоким під час мого гімназійного і університетського навчання і знайшло своє втілення в дуже інтересних результатах.

Стільки на вступ зі спогадів про перші роки нашої співпраці в царині науки. Більш тісна співпраця над спільним проектом з фізіології слинних залоз, зокрема роль конкретних генів або цілих кластерів і каскадів взаємодіючих продуктів генів у процесі розвитку у *Drosophila*, стала причиною того, що я все більше знайомився з проектами Габрієли Шутяк (це тоді називалося дослідницьким завданням), які склали скелет її професійного інтересу завдогдо до нашої зустрічі, але й протягом наступного періоду. Наш спільний проект про дрозозфіль був «просто побічним продуктом» взаємної поваги, толерантності і, зокрема, ентузіазму для вирішення не тільки науково цікавих, але й фундаментальних питань з реалізації генетичної програми в розвитку організму, певної тканини, а також її вираження у подібї фенотипу, що мистився в ультраструктурі клітини.

Але для того, щоб залишитися хоч трохи вірним класичній схемі короткого огляду професійного життя творчої людини, спочатку слід зазначити, що Габрієла Шутяк народилася 27.3.1939 р. в Спиській Новій Весі в учительській сім'ї. Після закінчення гімназії в Пряшеві, в 1956 – 1961 рр. вивчала фізіологію тварин і людини на біологічному факультеті Київського державного університету (тепер Київський національний університет ім. Т. Шевченка), зго-

ту експериментальної фітопатології та ентомології SAn до Іванки, з 1980 р. вона брала участь у дослідженні впливу біологічно активних речовин на інфекційність та розмноження рослинних вірусів, а також в регулюванні взаємовідносин між паразитами та комахами фітофагів.

З другої половини 80-х років вона також бере участь у біологічній боротьбі з комахами, зосереджуючись на ролі мікроорганізмів у кліщі *Phytoseiulus persimilis* та ендосимбіотичних паразитів *Aphidoletes aphidimyza*. Більшість результатів праці вона опублікувала в авторитетних міжнародних журналах, виступала на багатьох вітчизняних конференціях і на конференціях в різних країнах світу.

Ендопаразити та симбіотичні мікроорганізми комах та інших членистоногих, вивченню яких дослідниця Г. Шутяк присвятивала увагу, вважаються дуже перспективним і визначним засобом біологічної боротьби з шкідниками нехімічними засобами в сільсько-му господарстві.

Багато з цих результатів склали основу її докторської дисертації «Štúdium mikroorganizmov niektorých Arthropod (Phytoseiulus persimilis, Aphidoletes aphidimyza, Dermacentor reticulatus), ich význam pre hostiteľa a možnosť využitia v biologickom boji», яку вона захистила у квітні 1991 року. Наступного року разом з її багаторічним співробітником RNDr. Йозефом Ржегачком, DrSc. з Інституту вірусології SAn вона була нагороджена Премією SAn за науково-дослідну працю.

Газетна стаття не дає простір для розкриття всієї шкали дослідної праці Габрієли Шутяк. Проте цікаво простежити в її біографії, що вона поруч з публікуванням результатів своєї праці після виходу на пенсію знаходить час для друкування своїх статей також в пресі української національної меншини Словаччини, в тому числі в газеті «Нове життя». І не диво, адже її рід пов'язаний з русько-українською меншиною на сході республіки. Поруч з тим вона інтенсивно займається описом та архівацією документів краєзнавчої історії Спиша, пише спогади про важливіх діячів, життя яких пов'язане зі Спишем або з русько-українською меншиною.

З нагоди круглого життєвого ювілею Габрієли Шутяк бажаю разом з дружиною міцного здоров'я та енергії, щоб знаходила постійне задоволення від результатів своєї безперервної творчої роботи.

Роберт ФАРКАШ.

Автор статті: RNDr. Robert Farkaš, CSc. Ústav experimentálnej endokrinológie Biomedicínske centrum Slovenská akadémia vied, Bratislava.

▲ Великдень в Ольшинкові.

80-річчя Карпатської України

Ще й сьогодні пригадуються мені дитячі роки, коли гортійські війська Угорщини окупували Карпатську Україну. Мені дуже хотілося в похилому віці побувати в рідному краї у святковий день. Моя мрія збулася: я побувала в рідних краях, де саме в той час відбувалися урочистості з нагоди 80-річчя проголошення Карпатської України.

▲ На Красному полі біля Хуста з промовою виступив президент України Петро Порошенко.

Роки пливають невинним потоком, багато чого стирається з пам'яті, проте події, які я пережила 7-річною дитиною, не можуть забути.

Приїхавши до мого рідного міста Хуста, я стала свідком визначних подій. 14 березня 2019 р. о 15 год. в Хусті було відкрито реконструйований колишній дім культури, в якому сьогодні діє Закарпатський обласний театр драми і комедії. У його виконанні глядачі мали можливість побачити прем'єру музичної драми на дві дії «Останнє танго в Хусті» за сценарієм Олександра Гавроша. Події відбуваються від проголошення самостійної Карпатської України (жовтень 1938 р.) до кривавих подій 15 березня 1939 р. На виставі були присутні

депутати, а також чільні представники Обласної державної адміністрації на чолі з Генадієм Москалем. Мене привітали директор театру Василь Снітар, режисер Вячеслав Давидюк та інші особи. Я була до сліз зворушена, коли мене мер Хуста Володимир Кашук як гостя зі Словаччини запросив на сцену. «Ми удвох взявши за руки несли у народ слово запальне; одну

лиш мрію покочавши, несли її на сплетених руках.» Цим віршем П. Марушки, музику до якої скомпонував Євген Миронович Шерегії, звернулася до присутніх, сказавши: «Є надія, і я вірю, що прекрасна будова театру в Хусті буде продовжувачем першого професійного українського театру «Нова сцена», основоположником якого були брати Юрій і Євген Шерегії. Тут, у Хусті, 26 і 27 листопада 1938 р. було святково відкрито театр оперою «Запорожець за Дунаєм» за присутності прем'єр-міністра Августина Волошина.

У п'ятницю, 15 березня, відбулось народне віче на Красному полі біля Хуста, де полягли молоді січовики і молодь шкіль, захищаючи наступ фашистів до Хуста, щоб там міг відбутися Сойм Карпатської України, який обрав Августина Волошина президентом Карпатської України.

У день урочистостей сюди прибув президент України Петро Порошенко, який під час виступу на полі, скропленою кров'ю молодих захисників Карпатської України, крім іншого, заявив, що бої січовиків – це початок боротьби за самостійність України. Одночасно відзначив Орденом Свободи I ступеня, посмертно, члена уряду Карпатської України та президента Гуцульської республіки Степана Ключурака. Тут же відбулась панахида за участю багатьох священнослужителів.

В неділю, 17 березня, після св. Літургії недалеко селища Великий Бичків і географічного континентального центра Європи відбувся мітинг біля хреста, де фашистськими угорцями було застрелено 51 січового стрільця. Сюди приїхали учасники Карпатської Січі з Донеччини, зробивши виставку фотографій полеглих і їх особистих речей. Урочисте слово виголосив голова селищної ради Йосип Божук, в художній програмі виступала шкільна молодь в гуцульському народному вбранні, а з села Ділове заступник школи та учениця цієї ж школи, дідуся якої – січовик на тому місці був розстріляний. Я поділилась спогадами про події 80-річної давнини, згадала стрільянина в Хусті і на його околиці, а потім про обшуки мадяронів у Великому Бичкові, куди я малою дитиною з матір'ю і сестрою виїхала поїздом, ховаючись перед пострілами під дерев'яними лавицями у вагоні.

Вивчаймо минуле свого народу, бо народ, який не знає свою історію, боротьбу за незалежність, приречений на забуття.

Ольга ГРИЦАК,
Братислава.

КРИЛАТІ ВИСЛОВИ Й АФОРИЗМИ З ПОЕЗІЙ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

*Учітесь, читайте,
І чужому научайтесь,
Й свого не цурайтесь.*

(«І мертвим, і живим...», 1845 р.).

*Бо хто матір забуває,
Того Бог карає,
Того діти цураються,
В хату не пускають.*

(«І мертвим, і живим...», 1845 р.).

*У нашім раї на землі
Нічого кращого немає,
Як тая мати молодая
З своїм дитяточком малім.*

(«У нашім раї на землі...», 1849 р.).

*В своїй хаті своя й правда,
І сила, і воля.*

(«І мертвим, і живим...», 1845 р.).

*Не вмирає душа наша,
Не вмирає воля.*

(«Кавказ», 1845 р.).

*Злочинаючих спини...
А доброзичливицям
І покажи, і поможи,
Святую силу ниспошли
А всім нам вкупи на землі
Єдинодумліє подай
І братолобіє пошли,*

(«Злочинаючих спини...», 1860 р.).

*Борітеся – поборете,
Вам Бог помагає!*

*За вас правда, за вас слава
І воля святая!*

(«Кавказ», 1845 р.).

*Любітеся, брати мої,
Україну любіте
І за неї, безталанну,
Господа моліте,*

(«В казематі», 1847 р.).

*Свою Україну любіть,
Любіть її... Во время люте,
В останню тяжкую минуту
За неї Господа моліть.*

(«В казематі», 1847 р.).

*Наша дума, наша пісня
Не вмре, не загине
От де, люде, наша слава,
Слава України!*

(«До Основ'яненка», 1840 р.).

*Встане правда! встане воля!
І Тобі одному
Помоляться всі язики
Вовіки і віки.*

(«Кавказ», 1845 р.).

*І на оновленій землі
Врага не буде, супостата,
А буде син, і буде мати,
І будуть люде на землі.*

(«І Архімед, і Галілей...», 1860 р.).

*І забудеться срамотня
Давня година,
І оживе добра слава,
Слава України*

(«І мертвим, і живим...» 1845 р.).

Повагу до жінки, оцінку її життєвого доробку чи визнання жінкам подяки за їхнє ставлення до родини, суспільства, до найближчого оточення, дітей можна проявити різними формами і в різних ситуаціях. Міжнародний жіночий день є такою нагодою, коли складається жінкам уклін перед їхнім життєвим намаганням роботи кращими дні, але й атмосферу в суспільстві.

Крайовий музей в Пряшеві 7 березня 2019 року в палаці Ракоці по вул. Головної з нагоди Міжнародного жіночого дня відкрив виставку під назвою *Жінки сходу*

Жінки в літературі

в літературі, яка своїм способом хоче нагадати визначних жінок, які заслуговують на повагу і згадку про них.

Працівник музею Ростислав Житний познайомив присутню публіку з темою виставки, яка багато чого говорить про перших жінок, які намагались морально і національно підносити жіноцтво сходу нашої країни. Виставлені тут рукописні примітки авторок і книжкові видання творів.

Куратор, історик літератури В'єра Качмарикова розповіла про статус жінок в перших роках 20 століття, яке в тому часі було не легким, часто заперечливо ставилось до них оточення в східних регіонах, де проживали, не сприймало їхні ініціативи підносити культуру, письменство, жіночий рух і національну гордість.

В тому історичному просторі не те, що там були не усвідомлені жінки, але під впливом тодішніх міцних кіл угорського панування відчувалась нестача словацької національної інтелігенції.

За її словами, перша жіноча асоціація *Zivena*, заснована в 1869 році, відіграла значну роль у розширенні прав і можливостей жінок. «Однак про більш сприятливі умови можна говорити лише в післяреволюційний період, коли діяльність *Ziveny* в 1919 році похвалювалась, а з великим інтересом почали відкриватися профспілки в Словаччині», – заявила Качмарикова.

На виставці представлено шість унікальних жінок Східної Словаччини. Перші дві авторки, Йолана Цирбусова та Марія Кочанова, є талантами молодого покоління після 1918 року, які, незважаючи на їх невизнання, боролися за національну нестатність першої Чехословацької Республіки.

Національні меншини представляє на виставці Олена Лацкова, перша ромська письменниця, засновник ромської драми в післявоєнний період. Вона писала про Голокост ромів і з її освітніми і навчальними зусиллями хотіла підняти ромську бідноту.

На непростий стан русинів-

українців і охоту змінити його вказала своєю завзятою діяльністю і творчістю Ірина Невицька.

Крім того, виставка присвячена першим чехословацьким жінкам-письменницям для дітей та юнаків – Дарині Гармановій та Божені Мачінг'овій, яка була драматургом Чехословацького радіо та автором багатьох радіоп'єс і казкових сюжетів, крім іншого, і казкового *Večerníčka*.

Ці дві жінки присвятили ціле своє літературне життя дітям. Дарина Гарманова є навіть автором першої дитячої книги Брайля, – додала куратор виставки.

В регіонах Східної Словаччини, де компактно проживають русини-українці, добре відоме, зокрема, життя і творчість Ірини Невицької. Вона народилася в селі Збудська Біла в учительській національно свідомій родині Павла Бурика. Основну освіту здобула в німецькій і угорській школі в Сабинові біля Пряшева, пізніше продовжувала навчання в учительській семінарії в Пряшеві. Вийшла заміж за греко-католицького священника Омеляна Невицького, який відіграв визначну роль в культурному і політичному житті Пряшівщини. Ірина Невицька скоро почала помічати відсталість свого народу. В неї росло бажання допомагати зростанню національного усвідомлення. Молодою почала публікувати друком свої думки і перші поетичні спроби, пізніше почала виступати із закликком до жінок не боятися воявати за свої права, бути рівноправними з чоловіками, вбирати в себе культуру свого народу.

Життя і творчість цієї визначної постаті культури русинів-українців, організаторки жіночого руху, основоположниця першого жіночого об'єднання – Союзу руських жінок, письменниці, громадсько-культурної діячки варто вивчати. Її слова завжди запалювали серця жінок. Ірина Невицька вірила в силу жіночого руху, вірила в зміни життя суспільства, в соціальній сфері, в навчанні, вихованні і культурі нашого народу.

Ірині Невицькій присвячений і названий її іменем конкурсний огляд з художнього читання *Струни серця Ірини Невицької*, який вже 29 років за сприяння Союзу русинів-українців Словачької Республіки проходить в різних місцевостях Східної Словаччини. Ювілейний тридцятий огляд відбудеться цього року в Бардієві.

Виставка в Крайовому музеї в Пряшеві під назвою *Жінки сходу в літературі* триває до 26 травня 2019 року.

За матеріалами Мґр Міхаєли Двоєконко, етнолог Крайового музею в Пряшеві, підготувала

Сва ОЛЕАР.

▲ Ірина Невицька (сидить вліво) в сімейному колі.

«Дукля», №1/2019

В березні вийшов з друку перший номер літературно-мистецького і публіцистичного журналу журналу «Дукля». Журнал друкує добірки поезії Ярослави Павличко, прозу Василя Даця «Любителька мистецтва», оповідання Сергія Федаки, оповідання Франтішека Швантнера «Дама» у перекладі зі словацької Івана Яцканина, оповідання Петра Ходанича «Старий обіч дороги», уривок з роману Івана Фі-

ли «Чоловік, який був на заваді» про історію Франтішека Крігеля у перекладі з чеської Івана Яцканина. В публіцистиці журнал друкує розвідку Гната Хоткевича «Гетьман Іван Мазепа», дослідження Павла Лопати (Канада) «Про Антоновича, який зрадив свої переконання». Тут же вміщено рецензії свіжих книжкових видань. Журнал містить твори українських художників Олеса Солов'я та Левка Воедила. Ціна, як і минулого року, – 0,66 €.

-мі-

Нові маршрути до Європи

У 2019 році Україна планує запустити нові потяги сполученням до Німеччини та до Словаччини.

Таку інформацію озвучив міністр інфраструктури Володимир Омелян під час прес-конференції Міністерства інфраструктури України.

«Сподіваюсь, що найближчим часом ви можете побачити багато пасажирів «Укрзалізниця». Ми плануємо запровадити потяги на Берлін і на Кошиці в цьому році. Ми продовжуємо свою політику розширення транспортного сполучення з Європейським Союзом», – зазначив Омелян.

З країнами Євросоюзу залізничне сполучення почали налагоджувати ще минулого року. 8 грудня 2018 року «Укрзалізниця» запустила нові безпересадкові вагони Київ – Вроцлав. Вони курсують із зупинками, зокрема на станціях Львів, Перемишль, Краків і Люблинець. Потяг Мукачєво – Будапешт запустили 9 грудня. А у червні 2019-ого мають запустити потяг Львів – Люблін. Також «Укрзалізниця» взялася за переговори з колегами з Чехії та Словаччини для запуску маршруту до Праги.

Про новини діяльності Союзу русинів-українців Словацької Республіки, чим живе українська громада Словаччини можна довідатись, відкривши фейсбук чи веб-сторінки:

<https://www.facebook.com/rusiniukrajincislovenskejrepubliky/>
<http://www.ukrajinci.sk/index.html>
<https://zakarpattya.net.ua/>

Українську пресу Словаччини – журнали «Дукля», «Веселка» та газету «Нове життя» – можна читати за такою адресою:
4hvyliya.com/zmi.

Гумор

- На минулому тижні дав оголошення в газету, що шукаю собі жінку. І ось отримав цілий мішок листів.

- І що в них?
- В основному одна пропозиція: «Бери мою!»

* * *

На прийомі у психіатра:
- Лікарю, цілими днями я говорю що-небудь своєму чоловікові. А він у відповідь – ні слова. Думаю, у нього серйозне захворювання.
- Це не захворювання. Це – талант.

* * *

- Пацієнт, ось ваш зуб!
- Спасибі, доктор. А ось ваша ручка від крісла.

* * *

Чоловік читає повідомлення від жінки: «Пішла, куди послав. Поводжуся як назвав. І чому я раніше тебе не слухала?»

* * *

- Ну, і як у вас з близнюками?
- Втомилися дуже, не висипаємося, часу на себе бракує.
- А як Оленка?
- Оленка – це я. Петро виглядає ще гірше.

Програма радіо

14.2019 – понеділок
18.15 – 18.40 – Радіоновини (Р)
24.2019 – вівторок
18.15 – 18.40 – Радіоновини (У)
3.4.2019 – середа
18.15 – 18.40 – Радіоновини (Р)
19.00 – 20.00 – Бєсїда русинська
4.4.2019 – четвер
18.15 – 18.40 – Радіоновини (У)
5.4.2019 – п'ятниця
18.15 – 18.40 – Радіоновини (Р)
6.4.2019 – субота
14.00 – 15.00 – Музичні вітання
19.00 – 20.00 – Клуб особистей русинський
20.00 – 20.30 – Громадянський клуб

20.30 – 21.00 – Гїт-парад русинський
21.00 – 22.00 – Національний калейдоскоп
7.4.2019 – недїля
21.00 – 22.00 – Клуб особистостей український
22.00 – 22.30 – Там, у нас, репрїза
8.4.2019 – понедїлок
18.15 – 18.40 – Радіоновини (Р)
9.4.2019 – вівторок
18.15 – 18.40 – Радіоновини (У)
10.4.2019 – середа
18.15 – 18.40 – Радіоновини (Р)
19.00 – 20.00 – Дзвони над країною, русинське
11.4.2019 – четвер
18.15 – 18.40 – Радіоновини (У)
12.4.2019 – п'ятниця
18.15 – 18.40 – Радіоновини (Р)
13.4.2019 – субота

На світанку історії
Постаті Київської Русі (53)

Кий, Щек, Хорив, Либідь

Кий, Щек, Хорив і Либідь – легендарні засновники Києва.

Кий – полянський князь, найстарший з трьох братів (Кий, Щек і Хорив, іноді згадується їхня сестра Либідь), які, за літописним переказом, збудували над Дніпром місто й назвали його на честь старшого брата Кієвом. «Повість временних літ» подає й іншу легенду (але літописець відкидає її як неправдоподібну) про те, що Кий був перевізником на Дніпрі. Доказами вірогідності реального існування Кієва та його родини є згадки в творі вірменського хроніста VIII ст. Зеноба Глака про народність «палуні» (поляни) та її правителів «Куара, Мелтея та Хореана» (Кієв, Щєка та Хорива),

а також фрагменти візантійських хронік про «князя гуннів» на ім'я Кувер або Куврат. Об'єднавши відомості цих джерел з уривчастими літописними згадками, історик М. Брайчевський припускає, що Кий на межі VI-VII ст. перебував у військовому союзі з візантійським імператором Іраклієм, спрямованому проти кочового тюркського племені аварів (що згадується в «Повісті временних літ» як «обри»). Держава Кієва, на думку М. Брайчевського, об'єднувала території сучасної України від Правобережжя до Карпат (а також, можливо, й Закарпаття).

Від Кієва та його братів кївські літописці також виводили польський плем'я. У польського іс-

▲ Кий, Щек, Хорив і сестра їх Либідь. Худ. О. Волненко. 1974 р. Приватна колекція

торика Я. Длугоша (XV ст.), який широко використовував українські літописи, що дотепер не збереглися, маємо слід компіляції, де кївська династія включно до Аскольда і Діра представлялася прямим потомством Кієва та його братів.

«Українці в світі».

Звичаї нашого села

ЯЙЦЕ У ЗВИЧАЯХ, ОБРЯДОВИХ ДІЯХ ТА ПОВІР'ЯХ ПРЯШІВЩИНИ (1)

Упорядник та автор більшості текстів унікального видання ПИСАНКИ: ТРАДИЦІЇ І МОДЕРНИЙ ДИСКУРС (Львів, Апріорі, 2009) Роксоляна Загай-

▲ Освячення пасок на Великдень у Чертіжному, 1965 р.

ська – вона ж і визначний майстер писанкового розпису – крім іншого, зазначає: «Яйце – загальнолюдський символ життя, весни, сонця. Немає жодного народу, в міфічних уявленнях якого не фігурувало б яйце. Обрядове шанування яйця було настільки великим і поширеним у

світі, що навряд чи знайдеться у всій Європі чи Азії народ, культ котрого так чи інакше не був би пов'язаний з яйцем» (с. 39).

З прадавніх часів яйце було символом нового життя, весни, родючості. Люди вірили, що яйце – жива істота, незрозуміла, таємнича й загадкова. Так само писанка й крашанка. На писанці зображали певні символічні знаки, які були своєрідним відбиттям уявлень наших предків про навколишній світ, природу, якими людина прагла прихилити собі невідомі, таємничі сили природи, які б охороняли від хвороб та різного роду нещастя; крашанка – яйце, зафарбоване в один колір – жовтий, червоний, зелений, синій... Яйце, а особливо писанка, протягом століть була і досі залишається в багатьох народів світу, серед них і слов'ян символ сонця і відродження – символом нового життя. Після запровадження християнства разом з обрядами і святами цієї релігії прийшла і Пасха, яка злилася з весняним рівноденням стародавніх слов'ян, основним змістом якого було умилостивити язичницьких богів, які немовби були спроможними забезпечити щедрий врожай, приплід худоби, сімейного щастя і т. д. Із старовинних повір'їв увійшло у великодні

звичаї й фарбування яєць. Давні слов'яни обдаровували одне одного фарбованими яйцями на знак приходу весни, пробудження природи від сну. Після запро-

▲ Писанки з Чертіжного, 1981 р.

вадження християнства писані яйця стали прикрашати християнський великдень. Із старовинних повір'їв міцно закріпилася у великодній звичай традиція розписування яйця-писанки.

Великдень – найбільше весняне свято, яке християнська релігія приурочила до воскресіння Ісуса Христа. Яйце – найвизначніший символ Великодня, яке бере свій початок від язичницьких уявлень про весняне воскресіння природи. В звичаєвості Пряшівщини крашанка є однією з головних обрядових страв в усі дні великодніх свят.

Йосиф ВАРХОЛ

Всі фотографії – з архіву СНМ – Музею української культури в Свиднику.

▲ Великдень у Свиднику. Освячення пасок в скансені Музею української культури, 2010 р.

NOVE ŽYTĽA

KULT MINOR

s.r.o., Prešov, Tlačí Grafotlač, Prešov. Ev. číslo EV 3301/09. Realizované s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín.

Vydáva Zväz Rusínov-Ukrajincov SR, IČO 00 177 725. Ročník 69. Šéfredaktor Miroslav Iljuk. Adresa redakcie: Janka Borodáča 5, 081 08 Prešov. Tel. 051/7733 707, e-mail: novezytta@nexttra.sk. Náklad: 500 ks. Ročné predplatné 10,40 €. Štvrťročné predplatné 2,60 €. Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a doručovateľ Slovenskej pošty, alebo e-mail: predplatne@sposta.sk. Objednávky do zahraničia vybavuje: Slovenská pošta, a.s., Stredisko predplatného tlačie. Uzbecká 4, P. O. Box 164, 820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranična.tlac@sposta.sk. Objednávky na predplatné do zahraničia prijíma: SLOVART G.T.G., spol. s r.o., Krupinská 4, P. O. Box 152, 852 99 Bratislava, e-mail: info@lovart-gtg.sk. Počítačová sadzba NITECH s.r.o., Prešov, Tlačí Grafotlač, Prešov. Ev. číslo EV 3301/09. Realizované s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín.

НОВЕ ЖИТТЯ

Видеа Союз русинів-українців СР.

Рік видання 69. Головний редактор Мiroslav Iljuk. Адреса редакції та адміністрації: 081 08 Пряшів, Янка Бородача, 5. Телефон 051/7733 707, e-mail: novezytta@nexttra.sk. Рукописи і фотографії повертаються на просьбу автора. Редакція залишає за собою право скорочувати статті. Статті, підписані авторами, висловлюють їх власні погляди і не обов'язково збігаються з поглядами редакції.

Видеа Союз русинів-українців СР. Рік видання 69. Головний редактор Мiroslav Iljuk. Адреса редакції та адміністрації: 081 08 Пряшів, Янка Бородача, 5. Телефон 051/7733 707, e-mail: novezytta@nexttra.sk. Рукописи і фотографії повертаються на просьбу автора. Редакція залишає за собою право скорочувати статті. Статті, підписані авторами, висловлюють їх власні погляди і не обов'язково збігаються з поглядами редакції.